

VU Research Portal

Socioeconomic differences in dietary intake of older adults

Dijkstra, S.C.

2016

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Dijkstra, S. C. (2016). *Socioeconomic differences in dietary intake of older adults*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

SAMENVATTING

INTRODUCTIE

Grote sociaal economische gezondheidsverschillen zijn een groeiend probleem in bijna alle Westerse landen. In Nederland leven mensen met een lagere opleiding gemiddeld zes jaar korter dan mensen met een hogere opleiding. De verschillen in gezonde levensverwachting zijn momenteel nog groter en beslaan bijna 19 jaar. Onderzoek heeft laten zien dat deze sociaaleconomische gezondheidsverschillen voornamelijk worden veroorzaakt door een hogere blootstelling aan een breed scala van ongunstige factoren bij mensen met een lagere sociaaleconomische positie (SEP). Eén van deze risicofactoren is een ongezonde voeding. Uit onderzoek blijkt dat mensen een lage SEP minder gezond eten, zoals minder groente, fruit en vis, dan mensen met een hoge SEP. Dit is ongunstig, want een ongezonde voeding is geassocieerd met het ontstaan van voedingsgerelateerde chronische ziektes. Juist daarom is de identificatie van factoren die SEP verschillen in gezonde voeding verklaren van groot belang. Deze informatie draagt bij aan de huidige kennis in de wetenschap, maar ook aan de ontwikkeling van interventies en beleid gericht op het verminderen van SEP verschillen in voeding en op lange termijn gezondheid.

Het aandeel ouderen in de Westerse bevolking stijgt. Een gezonde voeding is belangrijk voor iedereen, ook voor ouderen. Echter, weinig studies hebben de associatie tussen SEP en een gezonde voeding bij ouderen onderzocht. Nog minder studies hebben de factoren onderzocht die SEP verschillen in gezonde voeding bij ouderen kunnen verklaren. Terwijl er juist bij ouderen mogelijk bijkomende factoren zijn die een unieke invloed kunnen hebben op SEP verschillen in voeding. Voorbeelden zijn gezondheidsgerelateerde motivaties of specifieke belemmeringen om gezond te eten, zoals het hebben van functionele beperkingen die het lastig maken om boodschappen te doen, een warme maaltijd te koken of te kauwen.

DOEL

Het doel van dit proefschrift was om sociaal economische verschillen in het behalen van de groente, fruit en vis richtlijn onder Nederlandse ouderen te onderzoeken. Daarnaast was het doel om potentiële mechanismes te ontrafelen die ten grondslag liggen aan deze SEP verschillen.

Wij onderzochten of:

- 1) Sociaaleconomische positie (SEP) geassocieerd was met het behalen van de groente, fruit en visrichtlijn in Nederlandse ouderen.
- 2) Motivaties om gezond te eten, mispercepties en belemmeringen met betrekking tot het behalen van de groente, fruit en visrichtlijn geassocieerd waren met SEP in Nederlandse ouderen.
- 3) Belemmeringen met betrekking tot het behalen van de fruit, groente en visrichtlijn de SEP verschillen in groente, fruit en vis konden verklaren in Nederlandse ouderen.
- 4) De inname van groenten en fruit in de loop der tijd veranderd was, of er SEP verschillen waren in deze veranderingen en of deze veranderingen verklaard konden worden door sociaaleconomische factoren.

In dit proefschrift zijn gegevens gebruikt uit twee Nederlandse observationele cohortstudies. In de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 is gebruik gemaakt van data uit een deelstudie van de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA) van het VU Medisch Centrum Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. Aan deze studie deden 1057 oudere volwassenen mee, met een gemiddelde leeftijd van 68,9 jaar. In hoofdstuk 6 is gebruik gemaakt van data van de longitudinale GLOBE studie van het Erasmus MC Rotterdam, met daarin 2978 volwassenen, met een gemiddelde leeftijd van 53,4 jaar.

RESULTATEN

Conclusie 1: Ouderen met een lager opleidings- en inkomensniveau voldoen minder vaak aan de richtlijn voor groente, fruit en vis.

Dit hoofdstuk beschrijft in hoeverre ouderen voldoen aan de groente, fruit en vis richtlijn. Daarnaast wordt de onafhankelijke associatie tussen verschillende SEP indicatoren en het voldoen aan deze richtlijnen onderzocht. De SEP indicatoren die zijn onderzocht zijn opleidingsniveau, inkomensniveau en beroepsprestige.

Van de ouderen voldoet bijna 83% aan de richtlijn voor fruit, 65% aan de richtlijn voor groente en 32% aan de richtlijn voor vis. Cross-sectionele analyses laten zien dat ouderen met een lager opleidingsniveau minder vaak aan de groente richtlijn voldoen dan ouderen met een hoger opleidingsniveau. Ouderen met een lager inkomensniveau voldoen minder vaak aan de fruit en vis richtlijn dan ouderen met een hoger inkomensniveau. Beroepsprestige was niet geassocieerd met het behalen van de voedingsrichtlijnen.

Deze resultaten laten zien dat er nog volop ruimte is voor de verbetering van groente, fruit en vis inname onder ouderen. Tevens laten de resultaten zien dat er duidelijke en onafhankelijke associaties zijn tussen het inkomens- en opleidingsniveau en het behalen van de richtlijnen onder ouderen. Dit suggereert dat de meeste verbetering mogelijk is in ouderen met een lager inkomen en opleidingsniveau en dat interventies gericht op het stimuleren van groente, fruit en vis consumptie zich wellicht specifiek op deze risicogroepen zouden moeten richten.

Conclusie 2: Motivaties om gezond te eten zijn verschillend tussen SEP groepen onder ouderen.

Dit hoofdstuk geeft inzicht in verschillende motivaties om gezond te eten onder ouderen en onderzoekt de onafhankelijke associatie tussen de SEP indicatoren, demografische, leefstijl, gezondheidsindicatoren en de motivaties om gezond te eten.

De meest gerapporteerde motivaties om gezond te eten onder ouderen waren "fit voelen", "huidige gezondheid" en "huidig gewicht". Cross-sectionele analyses

laten zien dat ouderen met een lager inkomens- en opleidingsniveau minder vaak “preventie van ziekten” als motivatie om gezond te eten rapporteerden dan ouderen met een hoger opleidings- en inkomensniveau. Ouderen met een lager opleidingsniveau rapporteerden vaker “smaak voorkeur” of “huidige ziekte” als motivatie om gezond te eten dan ouderen met een hoger opleidingsniveau.

Deze resultaten laten zien dat motivaties om gezond te eten verschillen tussen groepen ouderen met een verschillende SEP. Dit suggereert dat interventies gericht op het stimuleren van gezond eten onder ouderen mogelijk effectiever zouden zijn als deze beter zouden zijn afgestemd op specifieke motivaties van de verschillende SEP groepen.

Conclusie 3: Ouderen met een lager opleidingsniveau overschatten vaker dat zij voldoen aan de groente richtlijn.

Dit hoofdstuk beschrijft de mate van misperceptie wat betreft het behalen van de groente, fruit en vis richtlijn onder ouderen en onderzoekt SEP verschillen met betrekking tot misperceptie.

Misperceptie komt voor wanneer een persoon denkt voldoende of onvoldoende groente, fruit of vis te eten, maar dit in werkelijkheid niet doet.

De resultaten laten zien dat misperceptie het meeste voorkwam wat betreft het behalen van de groente richtlijn, en in mindere mate voor de fruit en vis richtlijn. Cross-sectionele analyses laten zien dat ouderen met een lager opleidingsniveau vaker overschatten dat zij de groenterichtlijn halen dan ouderen met een hoger opleidingsniveau. Er werden geen verschillen gevonden wat betreft misperceptie en inkomensniveau.

De resultaten van deze studie suggereren dat ouderen met een lager opleidingsniveau en een lage groenteinname zich mogelijk niet bewust zijn van hun lage inname. Daarom zullen zij zich mogelijk minder aangesproken voelen door een voorlichtingsboodschap om meer groente te eten en daardoor niet gestimuleerd worden hun gedrag te veranderen.

Conclusie 4: De barrières “hoge prijs” voor vis en “niet lekker” voor fruit verklaren deels waarom ouderen met een lager inkomen minder vaak voldoen aan de richtlijn voor fruit en vis.

Dit hoofdstuk beschrijft de barrières voor ouderen om de groente, fruit en vis richtlijn te behalen en onderzoekt SEP verschillen in deze barrières. Tevens werd onderzocht of deze barrières een deel van de mogelijke SEP verschillen in het behalen van de groente, fruit en vis richtlijn kunnen verklaren.

De resultaten laten zien dat ouderen veel barrières ervaren wat betreft het behalen van de richtlijn voor groente, fruit en vis. Ouderen met een lager opleidings- en inkomensniveau rapporteerden meer barrières dan ouderen met een hoger opleidings- en inkomensniveau. De meest gerapporteerde barrières voor ouderen met een laag opleidings- en inkomensniveau zijn de “hoge prijs” van groente, fruit en vis. Voor ouderen met een hoog opleidings- en inkomensniveau waren dit “bezorgd om bestrijdingsmiddelen” voor groente en fruit, “voorbereiding kost tijd” voor groente en “gewoonten en tradities” voor vis. De inkomensverschillen in barrières om te voldoen aan de fruit richtlijn konden deels verklaard worden door de barrière “niet lekker” en voor het behalen van de vis richtlijn was dit de barrière “hoge prijs”. Er werden geen barrières gevonden die de opleidingsverschillen in het behalen van de groente richtlijn konden verklaren.

Deze resultaten suggereren dat interventies die gericht zijn op het stimuleren van fruit en vis inname in lagere inkomensgroepen zich mogelijk specifiek zouden moeten richten op de smaak /variatie van fruit en de prijs van vis.

Conclusie 5: Mensen met een lager inkomensniveau zijn minder vaak groente en fruit gaan eten tussen 2004 en 2011.

Dit hoofdstuk beschrijft de verandering in groente en fruit inname tussen 2004 en 2011 en beschrijft SEP verschillen in deze verandering. Tevens werd onderzocht of sociaal economische barrières deze mogelijke SEP verschillen in verandering kunnen verklaren.

Longitudinale analyses laten zien dat de groente en fruit inname veranderd is tussen 2004 en 2011. Respondenten met een lager inkomensniveau zijn minder vaak groente en fruit gaan eten tussen 2004 en 2011 dan respondenten

met een hoger inkomensniveau. Voor opleidingsniveau was geen verandering zichtbaar. De barrières “financiële zorgen” en “hoge prijs” van groente en fruit verklaarden deels de afname van groente en fruit inname tussen 2004 en 2011 onder respondenten met een lager inkomen.

Deze resultaten suggereren een relatieve groei van inkomens verschillen in groente en fruit inname tussen 2004 en 2011. Interventies gericht op het verkleinen van inkomensverschillen in groente en fruit inname zouden zich mogelijk kunnen concentreren op de barrières “financiële zorgen” en “hoge prijs”.

CONCLUSIE

De resultaten van dit proefschrift laten zien dat er aanzienlijke sociaal economische verschillen zijn in groente, fruit en vis inname onder Nederlandse ouderen. Daarnaast rapporteerden ouderen met lagere opleidings- en inkomensniveaus andere motivaties om gezond te eten en overschatten ze vaker dat ze voldoen aan de richtlijn voor groente dan ouderen met een hogere SEP. Tevens ervaren zij meer barrières om te voldoen aan de groente, fruit en visrichtlijn. Onderliggende mechanismen die de gevonden SEP verschillen verklaarden waren barrières betreffende het niet lekker vinden van fruit en de hoge prijs van vis. Ook laat dit proefschrift zien dat de inkomensverschillen in groente- en fruitinname tussen 2004 en 2011 zijn toegenomen. Onderliggende mechanismen die deze verandering deels verklaarden waren het hebben van financiële problemen en de hoge prijs van groente en fruit.

De resultaten van dit proefschrift bieden enkele aanknopingspunten voor de ontwikkeling van interventies en beleid gericht op het verminderen van sociaal economische verschillen in voeding onder ouderen. Toekomstig onderzoek zou zich specifiek moeten richten op het verder ontrafelen van de onderliggende oorzaken van SEP verschillen in gezonde en ongezonde voeding. Dit zorgt ervoor dat interventies en beleid dat ontwikkeld wordt afgestemd zijn op de behoefte en capaciteit van de doelgroep. Dit onderzoek zou zich niet alleen moeten richten op individuele factoren, maar ook op fysieke, sociaal-culturele, economische en politieke factoren. Pas als dit zorgvuldig in kaart is gebracht,

kunnen passende interventies en beleid ontwikkeld worden. Het ontwerp en de implementatie van interventies en beleid dienen daarna samen te gaan met een zorgvuldige wetenschappelijke evaluatie waarin onderzocht wordt of de interventie of het beleid ook echt bijdragen aan een gezondere voeding onder mensen met een lage SEP en of SEP verschillen in voeding worden verkleind. Bovendien moeten ook de bedoelde en onbedoelde gevolgen van deze interventies en beleid in relatie tot ons gehele voedselsysteem en de lokale en landelijke economie zorgvuldig beoordeeld, gecontroleerd en geëvalueerd worden.